

2e JAARGANG

NUMMER 1

JANUARI 1966

DAAD EN GEDACHTE

orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

+++++
+ BIJ ELKE BIJZONDERE HANDELING GAAT +
+ HET DENKEN AAN HET DOEN VOORAF. +
+ BIJ HET HANDELEN VAN KLASSEN OF +
+ MASSA'S BLIJKT DE BETEKENIS VAN +
+ HET HANDELEN PAS ACHTERAF. HIER +
+ GAAT DE DAAD VOORAF AAN HET BE- +
+ GRIP, AAN DE GEDACHTE. +
+++++

DAAD EN GEDACHTE

Orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

De uitgave zal worden bekostigd uit **VRIJWILLIGE** bijdragen

Red. en adm.: Corn. Outshoornstraat 1', Amsterdam - W

Postgiro 307695

M E T L E G E H A N D E N

IN HET ANARCHISTISCH maandblad "De Vrije" van november 1965 lazen we een beschouwing van een zekere G.I., getiteld: "Ban de TV uit uw huis." Uit deze beschouwing citeren we:

"Dat de mensen over het algemeen niet goed weten, wat ze 'anders zouden moeten', is niet zo verwonderlijk, als het ons, als anarchisten, lijkt. Alleen anarchisten kunnen vertellen, wat er in de plaats van dit systeem zou kunnen bestaan. Andere oplossingen zijn eenvoudig niet meer mogelijk. In de loop van de geschiedenis zijn immers alle denkbare regeringsvormen al uitgeprobeerd. Het parlementaire (demokratische) stelsel, het stelsel van de volksvertegenwoordiging, is daarbij als nog het meest gunstige uit de bus gekomen. Een stap verder kan er eenvoudig niet bestaan voor mensen, die aanvaarden, dat er een gezag moet zijn. (m.i. is de wijziging van het kapitalistische systeem in een communistisch (marxistisch enz.) systeem geen stap v erder, maar 'n verandering op dezelfde trede van de trap). Dus is het probleem voor hen onoplosbaar en rest hen weinig anders dan in een hoekje te gaan zitten kniezen en zo af en toe een beetje grommen. Ik zie niet goed, hoe de huidige situatie anders geïnterpreteerd moet worden. Het is een feit, dat er wel wordt gekankerd, maar weinig of niets gedaan. En dat de heren daarom met een gerust hart in hun zetels zitten. Als er gestaakt wordt bijv. dan is dat voor meer léon - nooit ergens anders voor. Demonstraties e.d., waaruit een werkelijk politiek en revolutionair bewustzijn blijkt, worden altijd gehouden door een handjevol mensen en dat zijn dan bovendien meestal nog intellectuelen, op zichzelf dus al een kleine groep van de bevolking. Deze uitingen van kritiek zijn dan ook volkomen onschadelijk, op dezelfde manier als een blad als De Vrije als onschadelijk zal worden beschouwd en daarom rustig uit kan komen - omdat er maar een handjevol mensen achter staat. En wat kunnen die bereiken? Enfin, we zijn ver af van de barrikaden, daar is iedereen het wel over eens. Een reëel dreigend gevaar voor ondermijning van onze 'democratie' bestaat er niet."

Uit dit citaat blijkt zonneklaar, dat de opvattingen van de anarchisten al heel weinig met de onze gemeen hebben, ondanks het feit, dat zowel zij als wij anti-parlementariërs zijn. Om een voorbeeld te noemen: Wij zien de verandering van de maatschappij als een proces, dat zich door de zich veranderende productieverhoudingen voltrekt. Het kapitalisme is bijvoorbeeld niet gekomen, omdat er een kleiner of groter aantal mensen was, die het

kapitalisme propageerden, omdat ze dat zo'n goed systeem vonden. Integendeel, het kapitalisme kreeg de macht omdat het feodale systeem niet meer paste bij de veranderde productieverhoudingen. Het kapitalisme, dat zich in de schoot van het feodalisme had ontwikkeld, was gedwongen te vechten om de macht, omdat het zich onder het feodalisme niet voldoende kon ontplooiën. Het was de bittere noodzaak, die de strijd deed ontbranden en niet het idealisme. Het is dan ook niet zo, dat verschillende regeringsvormen zijn uitgeprobeerd, zoals G.I. ons in het bovenstaande citaat wil doen geloven, en dat daarbij het stelsel van de volksvertegenwoordiging als het meest gunstige uit de bus is gekomen. Elke verandering van systeem is in wezen niets anders dan dat het systeem wordt aangepast aan de veranderde werkelijkheid. Het kapitalistische stelsel heeft het feodalisme niet opgevolgd, omdat men dacht: "Kom, laten we het nu maar eens met het kapitalisme gaan proberen." Niets is minder waar, want als dat zo ware geweest, dan had de volgorde inplaats van slavenmaatschappij - feodalisme - kapitalisme, bijvoorbeeld ook kunnen zijn: kapitalisme - slavenmaatschappij - feodalisme. Dat is natuurlijk zo onlogisch als men maar denken kan. Door een wetmatige ontwikkeling ontstond uit de slavenmaatschappij het feodalisme en uit het feodalisme het kapitalisme. En daarbij komt het kapitalisme niet als het meest gunstige uit de bus, maar elk volgend systeem is een vooruitgang ten opzichte van het vorige.

Opmerkelijk is tevens, dat de anarchisten zo weinig waarde hechten aan stakingen voor meer loon enz., maar daarentegen al hun hoop en vertrouwen hebben gesteld in het idealisme en de daaruit voortspruitende demonstraties, die volgens hen dan blijk geven van een politiek-, revolutionair bewustzijn. Zij hebben er blijkbaar geen enkel idee van, dat we in een klassenmaatschappij leven en dat het de botsing der klassen is die schudt en trekt aan het fundament van het bestaande stelsel, en niet het idealisme, het politiek-, revolutionair bewustzijn. Het was geen idealisme, dat het slavenleger onder leiding van Spartacus ten strijde deed trekken tegen het Romeinse rijk. Evenmin was het idealisme, dat de burgerlijke revolutie in Frankrijk bewerkstelligde en het welslagen van de (burgerlijke) Russische revolutie van 1917 was zeker niet te danken aan de idealisten. Zeer zeker waren het ook niet de idealisten, die tijdens de Roeropstand in het voorjaar van 1920 de Duitse Reichswehr versloegen. Dat waren de arbeiders. En de idealisten? Die waren het, die in onderlinge samenwerking met Pruisisch Jonkendom en Reichswehr met het Bielefelder Abkommen de Roeropstand de nek omdraaiden. Ja, ja, het is wel beroerd voor de idealisten, maar de historie spreekt 'n duidelijke taal voor wie niet in het idealisme is verstrikt.

Bij elke opstand, bij elke revolutie blijkt steeds weer, dat de idealisten niets tot stand kunnen brengen en dat het de arbeiders zijn, die het bestaande systeem bedreigen. Ja, dezelfde arbeiders, die wars zijn van idealisme, socialisme, opstand, revolutie en wat al niet meer, maar die, gedreven door belangen en zaken, die hen direct raken, in staat blijken te zijn het bestaande systeem zoal niet omver te werpen, dan toch zeker op zijn grondvesten te doen schudden.

We kunnen ons niet herinneren, dat er bijvoorbeeld hier in Nederland - laten we zeggen sinds het einde van de tweede wereldoorlog - een demonstratie van welke politiek en revolutionair bewustzijn ook geweest is, die de Nederlandse heersende klasse ook maar enige zorgen heeft gebaard. Er is geen enkel teken ook, dat er op wijst, dat de bezittende klasse door welke demonstratie dan ook zich bedreigd gevoelde. Maar wel kunnen wij zo diverse stakingen van niet-idealistische arbeiders opnoemen, die de machthebbers zoal niet deden verbleken, hen toch met ongerustheid maatregelen deden nemen. Daar is in de eerste plaats de staking van het gemeente-personeel van Amsterdam in 1955. Wie wil ontkennen, dat er in Amsterdam als het ware een

revolutionaire stemming heerste, toen de trams en bussen door militairen werden bediend? Wie wil ontkennen, dat die arbeiders aan het fundament van het stelsel knaagden? Als iemand over die staking een waar woord heeft gesproken, dan is dat mr. Ensing, de advocaat van de gemeente Amsterdam. Toen de ontslagen stakers voor het scheidsgerecht kwamen was hij het die opmerkte, dat de overheid een dergelijke staking nooit kan toestaan, omdat het in wezen het begin van de revolutie is. En dan de staking van de buschauffeurs in januari van het jaar 1960. Zozeer scheen deze "wilde" staking de heersende klasse een bedreiging toe, dat de overheid zelfs met de "wilde" stakers ging onderhandelen, over de hoofden van de vakbeweging heen. Dat zijn feiten, keiharde feiten, waaraan niet te tornen valt.

Trouwens, wie heeft er ooit van gehoord, dat de heersende klasse commissies samenstelt, die het probleem van de demonstraties en van het idealisme moeten onderzoeken? Commissies die tot taak hebben mogelijkheden uit te denken om demonstraties te voorkomen? Dergelijke commissies, daar heeft de bourgeoisie geen behoefte aan, omdat ze weten, veel beter dan welke idealist ook, dat die demonstraties der idealisten geen gevaar zijn. Integendeel, inplaats van zich te beklagen over het aanwezige idealisme, beklaat ze zich over het aanwezige materialisme, dat bij de arbeiders leeft. Graag zouden de ondernemers, de vakbeweging en de overheid zien, dat de arbeiders wat minder materialistisch en wat meer idealistisch waren. Want juist dat materialisme doet de arbeiders in strijd gaan. Dat doet hen in actie gaan, ja zeker voor meer loon. En zozeer zien de machthebbers daarin een bedreiging, dat commissies worden samengesteld - in dit geval is het wél noodzakelijk - die de verhoudingen in het bedrijf moeten bestuderen om die veranderingen aan te brengen, die wilde stakingen kunnen voorkomen. Rapport op rapport verschijnt over het probleem van de "wilde" staking, maar de anarchisten - en zij niet alleen - spreken smalend over de strijd om meer loon. Wat dat betreft zouden ze een voorbeeld kunnen nemen aan de bourgeoisie inzake realistisch denken.

"Enfin", zegt "De Vrije", "we zijn ver af van de barrikaden, daar is iedereen het wel over eens. Een reëel dreigend gevaar voor ondermijning van onze 'demokratie' bestaat er niet." En inderdaad, wanneer je de ondermijnende werking van de klasse-acties niet onderkent, dan is er geen gevaar voor het "demokratische stelsel". Wanneer dan nog de demonstraties van de politiek en revolutionair bewuste idealisten niets uithalen, dan zie je inderdaad geen enkel perspectief. Dan sta je in het wereldgebeuren, in de maatschappelijke strijd, in de botsingen der klassen, met al je idealisme met l e g e h a n d e n .

=====

VERANTWOORDING VAN DE VOOR "DAAD EN GEDACHTE"

BINNENGEKOMEN GELDELIJKE BIJDRAGEN

4e kwartaal 1965

C.B. te A. f.21.-; C.v.d.B. te A. f.5.-; G.H. te Z. f.2,50; G.C.de H. te D. f.5.-; Th.v.d.H. te A. f.10.-; J.M. te A. f.23,90; J.M. te F. f.25.-; A.O. te A. f.2,50; G.A. de P. te B. f.20.-; A.R. te A. f.1,25; B.A.S. te N. f.5.-; A.v.V. te D.H. f.31,50; R.W. te A. f.42.-; A.C.W. te A. f.5.-; C.W. te R. f.2.-; Totaal f. 201,65. Totaal in 1965 f. 1.399,20.

Alle gevers hartelijk dank. 't Is prettig op je lezers te kunnen rekenen, zoals onze lezers er op kunnen rekenen trouw elke maand hun "Daad en Gedachte" te ontvangen.

Boekbespreking:

"S A L U U T   A A N   C A T A L O N I E"

EEN BOEK, dat wij ten zeerste geboeid en in één adem hebben uitgelezen is George Orwell's "Saluut aan Catalonië". De eerste druk van de oorspronkelijke Engelse uitgave verscheen in 1938 in Londen onder de titel "Hommage to Catalonia". De Nederlandse vertaling verscheen vorig jaar in de "Floretreeks" van de n.v. De Arbeiderspers. Wij hopen, dat de prijs van f 6.50 geen al te groot bezwaar zal vormen. Waarmee men hier te doen heeft is een der allerbeste boeken over de Spaanse burgeroorlog, een boek, dat wij bijzonder warm kunnen aanbevelen.

De enkele jaren geleden overleden Britse auteur George Orwell is ook in Nederland geen onbekende. "Saluut aan Catalonië" is niet zijn eerste werk, dat in het Nederlands vertaald werd. Men kent hem hier als de schrijver van het bijzonder knappe "1984" en als de schrijver van het al even knappe "De boerderij der dieren". Het werk dat wij hier bespreken draagt een geheel ander karakter. Het is geen roman, maar een relaas; een sober en onopgesmukt relaas van wat Orwell zag en beleefde in de - betrekkelijk korte - tijd, die hij in 1937 in Spanje doorbracht, toen hij er streed aan de kant van de republiek, zoals dat min of meer officieel heet. Of Orwell het zélf, zo hij nog leefde, óók zo zou hebben genoemd is voor ons een vraag, of eigenlijk niet. Na lezing van "Saluut aan Catalonië" zijn wij ervan overtuigd, dat hij, indien men hem de vraag zou hebben gesteld, wat of hij in Spanje deed, ten antwoord zou hebben gegeven, dat hij er vocht aan de kant van de arbeiders!

Misschien, waarschijnlijk zelfs, zo mag men uit "Saluut aan Catalonië" opmaken, heeft Orwell, toen hij in januari 1937 als aanhanger van de I.L.P. in Barcelona opdook, de zaak van de republiek en de zaak van de arbeiders als één en hetzelfde ding beschouwd. Dat zulks allerminst het geval was, daarvan is hij - men leze er dit boek op na - wel diep overtuigd geraakt op het moment, dat hij na de bloedige meidagen van 1937 in Barcelona, zwart gemaakt door bolsjewistische lasteraars uit Spanje moest vluchten, omdat hij als vriend van de arbeiderszaak nu eenmaal als vanzelf als een vijand beschouwd werd door de Republiek.

George Orwell is maar kort in Spanje geweest. Zijn "Saluut aan Catalonië", dat men ook een ooggetuige-verslag zou kunnen noemen, bevat niets meer dan hij uit eigen ervaring weet. Niettemin durven wij te beweren, dat er maar heel weinig boeken over de Spaanse gebeurtenissen van destijds verschenen zijn, waarin zó nauwkeurig de vinger wordt gelegd op datgene, wat het wezenlijke daarvan uitmaakt. Er zijn in onze ogen maar héél weinig boeken, die zo'n diep inzicht verschaffen in hetgeen er nu werkelijk in Spanje aan de hand was.

Er zijn hiervoor diverse redenen en oorzaken aan te voeren. In de eerste plaats vertoefde Orwell net precies in Spanje in een periode, waarin de diepste achtergronden van wat er zich afspeelde werden blootgelegd. In de tweede plaats kwam Orwell - hij moge dan min of meer I.L.P.-man zijn geweest - naar Spanje als een - politiek - onbeschreven blad papier, zonder vooropgezette politieke meningen en theorieën en dientengevolge meer dan wie ook openstaand voor de nuchtere feiten. Waardoor Orwell zich, getuige dit boek, voorts kenmerkte was: een natuurlijke eenvoud en gaafheid van karakter, een volstrekte eerlijkheid, de afwezigheid van alles, wat ook maar zou zwemen naar baantjesjagerij en een diepe verbondenheid met de uitgebuite en onderdrukte klasse.

"Saluut aan Catalonië" is - reden te meer om het iedereen warm aan te bevelen - geen theoretisch of historisch werk. Het is een verhaál: 'n verhaal over de gevechten - of liever over het uitblijven van gevechten - aan het Aragonfront bij Huesca; een verhaal over het aspect van de grote stad Barcelona, waar men het lot van de revolutie kon afleiden uit de sfeer die men er proefde.

Van sfeer gesproken: wij hebben heel wat boeken over Spanje gelezen. We kennen er nauwelijks een, waaruit men de sfeer, het klimaat van de Spaanse revolutie zó leert kennen als dit. George Orwell, uitermate scherp opmerker, vatbaar voor ook de kleinste indrukken en begiftigd met 'n oog voor zowel het detail als de grote lijn, meeslepend auteur juist door zijn sober woordgebruik, weet die sfeer voor de lezer op te roepen op een wijze, die onovertroffen is.

Orwell trekt, uit de sfeer die hij proeft, uit de feiten die hij waarneemt, met niets of niemand ontziende eerlijkheid en onfeilbaar instinct conclusies. Uit de werkelijkheid, die hij aantreft en ervaart, vormt hij zich tenslotte een oordeel, dat scherper is dan dat van menig theoreticus. Men leze bijvoorbeeld zijn beschrijvingen van het Barcelona uit die dagen. Hij vertelt, hoe de stad, toen hij haar voor het eerst zag, een onuitwisbare indruk op hem maakte als een stad, waarover een zegevierende revolutie was gegaan. Er waren geen zichtbare verschillen meer tussen arm en rijk, geen bedelaars en geen serviele kelners. Men groette elkander niet met "Buenas diaz" ("Goedenmorgen") maar met "Salud". De kappers accepteerden geen fooien, de obers droegen geen frontje meer en de overal was de overheersende dracht.

Als Orwell na drie maanden in de loopgraven bij Huesca te hebben doorgebracht (drie maanden slechts!) in Barcelona terugkomt, is de sfeer volkomen veranderd. "Buenas diaz" is weer de normale groet geworden, er zijn op nieuw verschillen tussen arm en rijk, er zijn weer bedelaars en serviele kelners, er zijn weer elegante toiletten en kostuums. Men is er op dat moment ook als simpel (en smerig) frontsoldaat geen welkome verschijning. De geest van arbeidersverbroedering en kameraadschap is volledig verdwenen. "De revolutie", zo constateert Orwell, "is voorbij!"

Als Orwell op dat tijdstip - mei 1937 - in Barcelona staat, wéét hij wat er in Spanje aan de hand is. Hij weet, dat de Spaanse Republiek een burgerlijke republiek is, hij wéét, waarom de arbeidersmilitie aan het Arragonfront het voortdurend bijna zonder wapens moest stellen, hij is bekeerd van zijn oorspronkelijke opvatting, dat men de revolutie ondergeschikt moet maken aan de oorlogvoering, hij wéét dat de bolsjewieken er op uit zijn de revolutie in Spanje te wurgen, hij wéét, dat de leiders van de anarchistische CNT-FAI, om politieke redenen, ánders handelen dan de arbeiders, hij wéét dat op de leiders van de POUM dezelfde kritiek moet worden uitgeoefend, hij weet dat de leiders van de bolsjewistische PSUC tot het contra-revolutionairenair geboefte behoren. Hij weet dat allemaal niet langs de weg van theoretische redenering, nee hij weet het op grond van een ervaring, waarvan hij de lezer deelgenoot maakt in zijn onopgesmukt verslag.

Orwell's beschrijving van de meidagen in Catalonië is uniek. Zijn oordeel over de non-interventiepolitiek der kapitalistische democratieën vat hij in één meesterlijke volzin samen, deze namelijk, dat Engeland en Frankrijk géén hand hadden uitgestoken om de Spaanse regering te redden van Franco, maar wél terstond gereed stonden om haar te redden van haar eigen arbeiders. Dat laatste deed zich dan voor, toen die arbeiders, in het industriële en meest ontwikkelde deel van Spanje, in Catalonië, zich wanhopig verzetten tegen de poging der burgerlijke contra-revolutie om 't revolutionaire

re proletariaat te ontwapenen en te verdrijven uit de machtsposities, waarvan het langzamerhand al heel wat had moeten prijsgeven, maar waarvan het een deel toch altijd nog bezet hield sinds de revolutiedagen van 1936.

De lust bekruipt ons om hier véél citaten te brengen uit Orwell's boek. Dat staat de ruimte niet toe. Wij volstaan er mee slechts enkele te brengen. De keus is niet gemakkelijk. Vrijwel iedere bladzijde uit dit boek is een juweeltje en interssant. En wij beseffen, dat de gekozen citaten maar een zeer beperkte indruk geven. Maar hier zijn ze dan:

"De communistische partij met Sowjet-Rusland achter zich had zich geheel en al ingezet tegen de revolutie. De communistische stelling was, dat de revolutie... fataal zou zijn..." (blz. 47)

"Persoonlijk ben ik van mening dat 't vechten (in Barcelona gedurende de meidagen van 1937 - red. D & G) alleen vooraf beraamd was in de zin, dat iedereen het had zien aankomen. Aan geen van beide kanten waren er tekenen van 'n erg duidelijk omschreven plan. Aan de anarchistische kant was de actie vrijwel zeker spontaan, want de leiders kwamen er vrijwel niet aan te pas. Het volk ging de straat op en de politieke leiders volgden onwillig, of volgden helemaal niet. De enigen, die zelfs maar een revolutionaire toon aansloegen waren de Vrienden van Durruti, een kleine extremistische groep binnen de FAI en de POUM. Maar alweer liepen zij achteraan, niet voorop. De Vrienden van Durruti verspreidden een revolutionair pamflet, maar dat verscheen niet voor 5 mei en kan dus niet worden aangewezen als oorzaak van de strijd, die al twee dagen eerder uit zichzelf was begonnen. De officiële leiders trokken van het begin af aan hun handen van de hele zaak af. Daar waren een aantal redenen voor. Om te beginnen was de CNT nog steeds vertegenwoordigd in de regering en de Generalite (het bestuursorgaan van Catalonië - red. D & G), waardoor de leiders ervan conservatiever waren dan de volgelingen. In de tweede plaats was de voornaamste doelstelling van de leiders van de CNT het vormen van een alliantie met de UGT (de sociaal-democratische vakcentrale - red. D & G) en de gevechten zouden de kloof tussen CNT en de UGT althans voorlopig alleen maar breder maken. In de derde plaats waren de anarchistische leiders bang - ofschoon dat toen niet algemeen bekend was - dat, als de zaak te ver ging en de arbeiders de stad in bezit zouden nemen, wat ze op 5 mei misschien hadden kunnen doen, interventie van vreemde mogendheden het gevolg zou zijn."

Over de POUM zegt Orwell, dat de leiders daarvan "weliswaar revolutionaire leuzen aanhieven... maar onderwijl hun best deden de actie van de arbeiders defensief te houden."

Ach, er is zoveel in dit boek, dat het vermelden waard is. Orwell's vlijmscherpe opmerkingen over de Guardia Civil bijvoorbeeld, de politie, die bij het begin van de revolutie, in 1936 overal de zijde van de sterkste partij koos, maar later, toen de kans keerde vaak de eerste was om met pak en zak naar Franco over te lopen. En hoe prachtig zijn niet zijn beschrijvingen van het revolutionaire militieleger, waar géén onderscheidingstekens waren, waar de officieren met jij en jou en "kameraad" werden aangesproken en waar men van hoog tot laag dezelfde armzalige soldij genoot. Wélk een verschil met het latere (door de bolsjewieken) uit de grond gestampte z.g. "Volksleger", dat tot in onderdelen leek op welk burgerlijk militair apparaat dan ook. En hoe prachtig ook is Orwell's onopgesmukte beschrijving van het luizige loopgraven-front met veel angst, veel slaap, veel kameraadschap, maar weinig heldhaftige wapenfeiten.

"Saluut aan Catalonië" is er een bewijs voor, dat met George Orwell een groot schrijver en groot vriend van de proletariërs is heengegaan. Zijn boek is een ere-saluut aan de strijdende arbeidersklasse en haar revolutie.

É É N J A A R " D A A D E N G E D A C H T E "

RUIM EEN JAAR geleden is het dat wij - in de letterlijke betekenis van het woord - beroofd werden van de mogelijkheid onze inzichten te publiceren. Er zat niets anders op dan een eigen maandblad uit te geven. Dat het niet gemakkelijk was behoeft geen betoog. Zonder machines, zonder financiële middelen, zonder abonnees. En er moest zoveel gekocht worden. Een cyclostyle-machine, twee schrijfmachines, stencils, inkt, papier, enz. We hebben het er echter op gewaagd en hierbij ligt dan het eerste nummer van de tweede jaargang voor u. In het afgelopen jaar hebben wij kans gezien elke maand stipt op tijd "Daad en Gedachte" te doen verschijnen. Daarnaast verscheen vrijwel gelijk met het eerste nummer in januari 1965 de brochure "Was de sociaal-democratie ooit socialistisch?". En een nieuwe brochure staat weer op stapel. Binnen het tijdsbestek van enkele maanden hopen we die verzendklaar te hebben.

En zijn we tevreden? Natuurlijk niet! We zouden best nog wat meer lezers willen hebben. Maar ja, wie wil dat niet? Eigenlijk mogen we niet klagen. Tenslotte zijn onze verwachtingen verre overtroffen. We hebben zelfs eens zoveel abonnees gekregen als we verwacht hadden. Dat viel mee. En op vergaderingen waar er mee gecolporteed wordt gaat "Daad en Gedachte" grif van de hand. Laatst maakten we het mee, dat iemand op een discussie-vergadering in de Raamstraat te Amsterdam 5 stuks kocht. Een ander vroeg 20 exemplaren. Helaas moesten we hem teleurstellen. We draaien namelijk niet meer exemplaren dan we redelijkerwijs denken kwijt te raken en wie een dergelijk aantal wil hebben moet dat van tevoren opgeven. Uit dergelijke ervaringen blijkt echter wel, dat "Daad en Gedachte" in een behoefte voorziet.

En de inhoud? Die hebben we steeds zo gevarieerd mogelijk proberen te maken. Natuurlijk zal er altijd wel iets zijn dat er bij inschiet. Er is zoveel dat de moeite waard is om over te schrijven. Toch menen we, dat acties van de arbeiders altijd voorrang hebben. Er is dan ook vrijwel geen nummer van "Daad en Gedachte" verschenen of er werd aandacht besteed aan klasseacties, zowel in Nederland als in het buitenland. Dank zij de knipsels die wij van lezers uit het land ontvingen, waren wij in staat over verschillende stakingen uitgebreide beschouwingen te brengen. Dit was bijvoorbeeld het geval met de staking in het Waterweggebied (nummer 3 van D & G) en de staking in de strokarton-industrie in het Groningerland (nummer 6 van D & G). We willen niet nalaten op te merken, dat we dergelijke knipsels van lezers zeer op prijs stellen. Het geeft blijk van meeleven en het vergemakkelijkt ons werk niet onaanzienlijk.

En de financiën? Natuurlijk kost het veel geld. Alleen de machines hebben ons enige duizenden guldens gekost. Daarnaast zijn er de steeds terugkerende kosten van stencils, inkt, papier, porti, enz. enz. En alles is even duur tegenwoordig. Maar ook hier hebben we weer niet te klagen. De opofferingsgezindheid van onze lezers is van dien aard, dat wij de toekomst met vertrouwen tegemoet zien. Goed, we hebben nog schulden. Maar daar komen we dit jaar doorheen. Goed, er zijn nog enkele lezers, die ons nog geen bijdrage hebben gezonden. 't Zijn er echter maar drie en we zijn er van overtuigd, dat ook zij bij het lezen van dit schrijven zich dit zullen herinneren en direct dat verzuim zullen goedmaken. En voorts zijn wij ervan overtuigd, dat wij ook in de toekomst weer op evenveel - zo niet meer - steun van onze lezers kunnen rekenen als in 1965.

Twaalf nummers van "Daad en Gedachte" verschenen in het afgelopen jaar. Elk nummer met dezelfde liefde en zorgvuldigheid samengesteld en gestencild. Ook dit jaar zullen we met hetzelfde enthousiasme er voor zorgen, dat de lezers elke maand hun "Daad en Gedachte" ontvangen. We weten ons gesteund door het meeleven van onze lezers.

S T O R M   O P   H O L L A N D S   E R F .

RUIJ anderhalf jaar geleden, begin april 1964, schreven wij - in 'n ander blad dan "Daad en Gedachte", dat destijds zijn bestaan nog aanvangen moest - een opstel, getiteld "Het verlovings-carnaval". Het handelde, zoals de titel reeds vermoeden laat, over de reeks van gebeurtenissen, die in het burgerlijke kamp wordt aangeduid als "de Irene-kwestie".

Die kwestie, bij de verloving ener prinses gerezen, onthulde de diepe crisis der constitutionele monarchie. De positie dier - eens moderne, maar thans verouderde - monarchie temidden der huidige maatschappij te schilderen, was het eigenlijke doel, dat wij ons stelden. De - sociale - problemen van 't huidig koningsschap vormden het eigenlijk onderwerp van onze toenmalige beschouwingen.

Wij eindigden destijds met het uitspreken onzer overtuiging, dat de heldin uit het carnavals- sprookje, waarvan men zojuist getuige was geweest, weliswaar haar (Spaanse) prins gekregen had, maar dat er niettemin geen sprake was van een gelukkig slot. Want - zo betoogden wij - inplaats van met een slot, heeft men met een begin te maken: het begin van een zich aankondigend einde, niet van de burgerlijke samenleving, maar van de constitutionele monarchie als haar ornament.

Weinig vermoedden wij, toen wij deze woorden neerschreven, hoe profetisch zij wel waren. Wij konden op dat moment niet weten, hoe spoedig na het einde van dat begin, het doek wederom zou opgaan voor een ander schouwspel, dat als vervolg op het eerste, de ontluistering der Nederlandse monarchie nogmaals ondubbelzinnig - en in een verder stadium - over het voetlicht brengen zou. Dat echter is het, wat men beleefd heeft sinds op de dramatische "nacht van Soestdijk", die men zich uit het eerste stuk nog wel herinneren zal, de romantische "morgen van Drakesteijn" gevolgd is. Met die "morgen van Drakesteijn" bedoelen wij de morgen van de eerste mei 1965, de morgen, waarop de Amsterdamse persfotograaf John de Rooy een verliefde prinses verraste in het gezelschap van haar beminde.

Op die meimorgen, daags na haar moeders 56ste verjaardag, priemde de ochtendzon rond kasteel "Drakesteijn" door de lichte nevels in de vochtige bossen van de Lage Vuursche. Luttele kilometers ten noorden daarvan, waar het koninklijk paleis ligt, scheen die zon op een "Oranjeboom", waaraan - naar het woord, dat het Tweede Kamerlid H.J. Scheps van de P.v.d.A. dertien maanden tevoren had laten vallen - weliswaar Irene van Oranje de bijl geslagen had, maar die niettemin toch nog voor een belangrijk deel zijn luister had weten te behouden, ook al waren dan de wortels zwaar geschonden. Luttele weken na die meimorgen slechts is er op Hollands erf een storm opgestoken, die aan de bladeren van die boom gerukt heeft op een wijze, die zelfs ten tijde van de Irene-crisis nog maar weinigen voor mogelijk hadden gehouden.

De oorzaak daarvan moet men noch bij Beatrix, noch bij Irene zoeken, al is dan opgemerkt, dat deze twee dochters van Juliana méér ter ontluistering der monarchie hebben bijgedragen dan menig volbloed republikein. De storm, die de "Oranjeboom" heen en weer zwiept, die de grondslagen van de Nederlandse monarchie doet kraken (zoals de liberale "Nieuwe Rotterdamse Courant" het op 26 juni heeft uitgedrukt) is 'n maatschappelijke storm. Het ontstaan ervan moet niet in hofkringen worden gezocht, maar in de modern-kapitalistische samenleving. Dat is het, wat wij ten tijde van de Irene-crisis al betoogd hebben. Er was in de crisis rond Beatrix en Claus niets, dat ons aanleiding zou geven onze mening te herzien. Integendeel!

"Beatrix" - zo schreef kort na 't optreden der jongste monarchale depressie een krant, die blijkbaar minder op de held dan wel op de heldin uit de tweede komedie 't volle licht wilde laten schijnen - "is... een krachtige jonge vrouw, die bewust met beide benen in deze twintigste eeuw staat." Dezelfde krant verkondigde voorts, dat zij "de monarchie een zinvolle taak zal moeten geven in een totaal ander Europa" dan haar overgrootmoeder Emma en haar grootmoeder Wilhelmina kenden en zelfs in een ander Europa dan nu haar moeder Juliana kent. Het blad sprak daarbij van "een monarchie-nieuwe-stijl."

Deze opmerkingen, door ons aangetroffen in het katholieke dagblad "Het Centrum" van 26 juni 1956, raken precies aan het crisis-verschijnsel waarmee men te maken heeft. Want de twintigste eeuw, waarvan Beatrix zo zeer een kind is, en het zich ontwikkelende Europa enerzijds, de constitutionele monarchie-oude-stijl anderzijds verdragen elkaar hoe langer hoe slechter. Tegelijkertijd is de "monarchie-nieuwe-stijl", een monarchie - om hier nogmaals "Het Centrum" te citeren - zonder "fonkelende figuur om wie 'n flemerige romantiek geweven is", een illusie, omdat een dergelijke monarchie de feitelijke oplossing der monarchie is.

De voornaamste functie immers, die de monarchie onder de heerschappij der bourgeoisie vervuld heeft is deze, dat zij er aan meehelpt de werkelijke machtsverhoudingen, ja de gehele klassenverdeeldheid in de kapitalistische samenleving zoveel mogelijk te verbergen. Op één manier vooral is het koningschap - de verslagen tegenstander van weleer, nu de bondgenoot der burgerlijke klasse - nuttig: het verschijnt als een boven alle klassen staand symbool der natie, als zodanig bevorderaar van het zogenaamd algemeen welzijn en vertegenwoordiger van de eenheid van "het volk".

Uit die belangrijkste functie spruit de tegenstelling voort tussen schijn en wezen, die kenmerkend is voor de constitutionele monarchie. Uit die tegenstelling volgt op haar beurt weer de dubbelzinnige belangenpolitiek der bourgeoisie, die met woorden hóóg het koningschap verheft, dat zij met daden diep vernederd heeft. Het ambt van koning of koningin, door de zegevierende opmars van het kapitalisme en de (burgerlijke) democratie van alle inhoud beroofd, kan alleen nog door de demagogie worden verheerlijkt. Maar een dergelijke demagogie, even romantisch wat de vorm betreft als vals van inhoud, past weinig meer in een tijd, waarin alle betrekkingen verzakelijkten naarmate de warenmaatschappij zich ontwikkelt en ontplooit. Zij past helemaal niet meer in een tijd, waarin hoe langer hoe meer de manager de toon aangeeft in plaats van de klassieke kapitalist.

De met zevenmijlslaarzen voortschrijdende kapitalistische ontwikkeling, wij zeiden het al in de dagen der Irene-crisis, maakt géén halt op het bordes van het koninklijk paleis, noch op de slotbrug van "Drakesteijn". Wat 'n blad als "Het Centrum" schreef over Beatrix als een kind van de twintigste eeuw vormt daarvan alleen maar 'n bevestiging. De verzakelijking in de persoonlijke betrekkingen en de toenemende democratisering (in burgerlijke zin), de moderne (industriëel-kapitalistische) levensstijl, zij laten de leden van het koninklijk huis zomin onberoerd als wie dan ook. Het gevolg is, dat het (on-democratische en on-zakelijke) vorstelijk sprookje wordt ondermijnd, waarin de leden van dat koninklijk huis de voornaamste figuren zijn.

De spanningen rond de constitutionele monarchie ontstaan niet omdat deze op een fictie - de eenheid tussen kroon en ministers - berust, waarop zij van de aanvang af en meer dan een eeuw lang berust heeft. Die spanningen ontstaan (in deze tijd) doordat die fictie (thans) steeds moeilijker te handhaven valt.

Het paradoxale daarbij is, dat de spanning, door de ontluistering van

het "vorstelijk sprookje" opgeroepen, slechts kan worden opgeheven, n i e t door dat sprookje uit de wereld te helpen, maar door daaraan des te strikter vast te houden. De monarchie zonder sprookje immers zou ophouden de monarchie te zijn, zo goed als de katholieke kerk zonder paus niet langer de katholieke kerk zou wezen. Het einde van het sprookje zou het einde betekenen der monarchie. Zo zeer behoort de tegenstelling tussen schijn en wezen tot haar wezenlijke bestanddelen, dat men de schijn niet op kan heffen zonder tegelijkertijd de constitutionele monarchie te beroven van haar wezen.

Maar in hoeverre, zal men wellicht opmerken, betekenden de verlovingsplannen van Beatrix dan eigenlijk een ontluistering van "het vorstelijk sprookje"? De eenheid tussen kroon en ministers, tijdens de Irene-crisis zo duidelijk verbroken, is bij de jongste crisis rond de persoon van haar oudere zuster en haar verloofde niet in het geding geweest. De romantiek van het koningschap, zo zou men kunnen stellen, werd minder aangetast door de adeldom (zij het lagere adeldom) van de door Beatrix gekozen levenspartner dan door de burgerlijke afkomst van de verloofde harer zuster Margriet. waartegen Beatrix zich, volgens een reportage in een onzer publiciteitsmedia, vermoedelijk vanwege "het vorstelijk sprookje", verzet zou hebben of waardoor zij zich althans geschokt voelde, toen bleken die plannen, verre van de monarchie te schokken of haar tot het middelpunt van een tumult te maken, het koningschap veeleer nieuwe glans te verlenen. Kan men, zo beschouwd, wel de verklaring handhaven, die wij van de Irene-crisis hebben gegeven en die wij ook op de crisis rond Beatrix van toepassing achten? Het wordt tijd, dat wij, na deze bedenkingen te hebben opgeworpen, de jongste crisis wat nauwkeuriger beschouwen.

DE JONGSTE CRISIS rond de Nederlandse troon - de periode van de "roerige Claus-dagen", om hier een wellicht onsterfelijk woord te gebruiken, waarvan de journalist Aad van der Mijn zich bediend heeft in "Het Parool" - was een vervolg op de Irene-crisis van ruim een jaar daarvoor. Maar zij was er niet alleen een v e r v o l g op, zij was er ook in menig opzicht een herhaling van. Het scheen af en toe, alsof dezelfde comédie in een ándere bezetting voor de tweede keer werd opgevoerd.

Evenals destijds was het ook nu - merkwaardigerwijs - de romantiek ener verloving, die de romantiek van het koningschap bedreigde. Misschien was dát de reden, dat de "Nieuwe Rotterdamse Courant" op 26 juni van "een beminnelijke komedie" sprak. Wij kunnen er echter niets beminnelijks in zien en kunnen haar hóógstens een "komedie van de min" noemen. Evenals destijds gedurende de Irene-dagen toch, werd ook nu het publiek om de tuin geleid met een onwaarachtigheid, die haars gelijke slechts heeft in de onwaarachtigheid van het constitutionele koningschap zelf.

Die laatste onwaarachtigheid - van het koningschap - spruit, naar wij al eens eerder betoogd hebben, niet daaruit voort, dat het op een "fictie" berust; zij is n i e t het onvermijdelijk gevolg hiervan, dat de constitutionele monarchie in wezen neerkomt op zoiets als een "stadhouderloos tijdperk met behoud van de stadhouder". Wij gebruiken - men zal, wil men ons niet misverstaan, er goed aan doen zich daarvan rekenschap te geven - het woord "onwaarachtigheid" met betrekking tot de monarchie in dezelfde zin als ook de oude Hegel zich van het begrip "onwaarachtig" of onwerkelijk bediende. In deze zin namelijk, dat werkelijk of waarachtig en natuurlijk alleen datgene is, wat ook terzelfdertijd noodzakelijk blijkt te zijn, noodzakelijk - uiteraard - gezien in verband met de maatschappelijke verhoudingen.

In d i e zin was bij Hegel de romeinse republiek even noodzakelijk als het romeinse keizerrijk, dat haar verdrong; in die zin was - in 'n veel latere tijd en in ons land - de constitutionele monarchie even werkelijk (en

dus waarachtig) als tevoren het absolutistisch vorstelijk bewind, waarvoor zij in de plaats kwam; in die zin is in onze dagen de constitutionele monarchie "onwaarachtig", want - naar de woorden van zowel een ds. Buskes als van de prins-gemaal der Britse vorstin - een anachronisme oftewel een ouderwetse instelling. Dát echter - en ziedaar een voorbeeld van de onwaarachtigheid in de huis, tuin en keuken-betekenis van het woord - is in het jongste openbare (parlementaire en niet-parlementaire) debat rond de verloving van Beatrix niet ter sprake gekomen, ofschoon het wél ter sprake kwam in de Irene-dagen. Ziedaar dan, bij alle overeenkomst, een verschil.

Inderdaad bleek, naar een beroemd woord van alweer dezelfde Hegel van wie wij zojuist spraken, ook bij de kwesties, die ons hier bezig houden, de geschiedenis zich wel te herhalen, maar dan toch niet in precies dezelfde vorm. Ging het de eerste keer om "de eenheid tussen kroon en ministers", om "de fictie" van het moderne koningschap, bij de tweede crisis, welke bij de verloving van Beatrix zich voordeed, ging het minder dáárom dan wel om het koningschap als "ornament". Dát was in het geding en de discussies - fél gevoerd in de dagbladen en in een enkel pamflet en veel en veel matter in het parlement - hebben zich toegespitst op de vraag of dat terecht zo was dan wel ten onrechte, dat wil zeggen: op de vraag of de Nederlandse constitutionele monarchie nu inderdaad als ornament aan betekenis zou inboeten, indien Claus von Amsberg de gemaal van de kroonprinses zou worden.

Het had er de schijn van, alsof het om hén ging in plaats van om de vraag, in hoeverre een koningschap als "ornament" - gelijk de liberale staatsman Sam van Houten het eens betitelde - nog beantwoordt aan de eisen der huidige samenleving. Toch was dát de ware achtergrond van de crisis, al was het alleen maar, omdat een "ornament", wanneer het door velen niet meer als ornament b e s c h o u w d wordt - terecht of ten onrechte, dat doet niet terzake - nauwelijks meer een ornament genoemd kan worden. Zelfs indien, laten wij het bij wijze van veronderstelling en voor 'n oogenblik slechts aannemen, de kritiek op de persoon van Von Amsberg zuiver gevoelsmatig en zelfs overdreven zou zijn, dan nog blijft het feit bestaan, dat die kritiek in ieder geval door zijn persoon is opgeroepen. Als het nut der monarchie - voor de heersende klasse - daarin bestaat, dat zij de representante is der "nationale idee", dat zij de zogenaamde eenheid van het zogenaamde volk symboliseert, dan wordt haar nuttigheid natuurlijk twijfelachtig op hetzelfde moment, dat door de "faits et gestes", door de daden ener toekomstige monarchie, de leugen van die eenheid onbarmhartig wordt ontmaskerd.

Hield in de Irene-dagen de "eenheid" op te bestaan, nadat zich eenmaal een crisis had voorgedaan, in de Claus-dagen deed zich omgekeerd een crisis voor, nadat eenmaal de "eenheid" was opgeheven. In beide gevallen echter was de vorstelijke mythe in het geding en in beide gevallen poogde men de crisis te overwinnen door des te hardnekkiger aan die mythe vast te houden. Maar zoals steeds wanneer het om een mythe gaat, betekende het krampachtig handhaven daarvan ook ditmaal, dat de werkelijkheid geweld werd aangedaan; dat niet alleen door de ogen voor haar te sluiten, maar ook door haar te verdraaien.

Niets is gemakkelijker dan beide houdingen met een enkel voorbeeld te illustreren. Een verdraaiing van de werkelijkheid was het, toen zowel de christelijk-historische freule Wittewaal van Stoetwegen als de heer Jongeling van het Gereformeerd Politiek Verbond ontkenden, dat het koningschap een symbool zou zijn en de anti-revolutionaire heer Roolvink sprak van "een koningshuis, dat sinds verre voorgeslachten één geweest is met het volk". De geschiedenis van de Zeven Provinciën, zo goed als de geschiedenis van de latere elf provinciën tot een vrij recent verleden bestaat uit één door-

lopende worsteling om aan de macht van Oranje, hij zij stadhouder of koning te ontkomen. De doorlopende betrekkingen tussen die groepen van "het volk" die maatschappelijke en dus ook politieke betekenis hebben enerzijds, de Oranjes anderzijds, zijn die van een felle klassenstrijd om de macht. Die betrekkingen veranderen dán pas van karakter wanneer die strijd door de opvolgster en erfgename der vroegere regentenklasse, de moderne bourgeoisie, in haar voordeel wordt beslecht en dat resultaat tenslotte in 1887 bij de grondwetswijziging van dat jaar in de constitutie wordt verankerd. Trots op de definitieve zege van zijn klasse, zeker ook van zijn zaak, spreekt omtrent dát tijdstip een der liberale voormannen van het ornamentale, dat wil zeggen symbolische karakter van het koningschap, op dezelfde vrijmoedige manier, waarop de liberale bourgeoisie in de dagen harer worsteling tegen 't koningschap over haar eigen optreden als "een klassenstrijd" kon spreken.

(slot volgt)

=====

E E N Z E L F - A N A L Y S E .

"DE DISCUSSIE-GROEPEN ?

Nóg teren zij op de zojuist opgedane ervaringen, de inspirerende en levenswekkende strijdervaring met de strijdende klassegenoten. Voorlopig zijn deze impulsen toereikend voor eigen groeps-activiteiten. Nóg zijn de discussies fris en levendig, het schrijven en de discussies over het geschrevene inspireren nog steeds het groepsleven.

Totdat ook dit weg-ebt. Want nieuwe acties van de klasse blijven uit! Blijven lang uit. Zó lang dat men zich zelfs af gaat vragen, of die ooit nog wel zullen komen.

Of niet 't kapitalisme met haar geleide economie en sociale politiek, via het netwerk van geraffineerde sociale verzekeringen en bedrijfsbindingen door een even handig stelsel van klassefiseringen, premies, gratifikaties en tussentijdse winst- en andere uitkeringen, haar eigen onderlinge de klassentegenstellingen beheersen kan."

Nee, lezer, het bovenstaande is niet van mij. Ik las het in "Spartacus" van 27 november 1965. Mijn mening is het helemaal niet, dat klasse-acties uitblijven. De werkelijkheid leert mij anders. Ook laat

de werkelijkheid mij zien, dat het kapitalisme noch haar eigen onderlinge, noch de klassentegenstellingen beheersen kan, zoals in het hierboven geciteerde gesteld wordt. Maar goed, het is een mening. Wat echter te denken, wanneer we even verder in hetzelfde stukje lezen:

"De toenemende reeks van wilde stakingen waarmee de arbeiders internationaal de tegenstellingen tussen kapitaal en arbeid en in 't bijzonder vanaf de tweede wereldoorlog duidelijk maken, heeft in de praktijk van de akties der arbeiders een evenredig toenemende tegenstelling tussen hen en de vakbeweging doen ontstaan."

Asjemenou, eerst blijven de acties van de klasse uit, ja zo lang dat men zich afvraagt of ze nog wel ooit zullen komen, omdat het kapitalisme de klassentegenstellingen beheersen kan, en nu opeens is er een "toenemende reeks van wilde stakingen." Ik begreep er niets meer van.

Het begrijpen kwam voor mij pas, toen ik in hetzelfde stukje las:

"Het getheoretiseer over de theoriën slingert zich als 'n monstreuze woekerplant over het inslapende leven in de groep."

Toen was me zonder meer duidelijk, dat men in dat stukje bezig was met een ZELF-ANALYSE.

Theoreticus.

DE "MISSING LINK" EN DE PROFESSOREN.

(Over het verschil tussen het menselijk en het dierlijk denkvermogen)

ONDER DE "MISSING LINK", de ontbrekende schakel, verstaat men een wezen, dat wat vorm en verstandelijke vermogens betreft het midden houdt tussen mens en dier, en wel speciaal tussen de mens en de aap, aangezien deze wat het uiterlijk betreft de mens het meeste nabij komt. Indien men dus overblijfselen zou vinden van een aap, die wat schedelinhoud en andere organen aangaat de mens nog meer nabij kwam, dan zou - zo denkt men - de "missing link" zijn gevonden. Dit is echter onjuist, omdat de gevonden schedels niets bewijzen omtrent het denken. Bovendien is de geleerde wereld het er nog lang niet over eens hoe het menselijk denken zich tot het dierlijk denken verhoudt. Dat dit het wezenlijke vraagstuk is, blijkt wel uit het onderzoek en de waarde die men hecht speciaal aan oude schedels, die bij het doorwoelen der aarde tevoorschijn komen. Schedelinhoud en vorm worden dan vergeleken. Hoe meer deze dan die van de mens benaderen, des te dichter denkt men bij de "missing link" te zijn.

Voor alles is dan nodig, dat men weet hoe het staat met de schedelinhoud van de mens. En dan is het bevreemdend te constateren, dat deze wat de inhoud betreft grote verschillen vertoont, die geen verband houden met het intellect van de vroegere eigenaars. In "Die Arbeitsweise des Gehirns" van prof. Rohrer vinden wij de volgende gegevens:

Turgenjeff	2012 gram	Mendelejew	1571 gram
Bismarck	1807 "	Liebig	1260 "
Kant,	1600 "	Raffael	1161 "
Schiller	1580 "	Anatole France	1161 "
Heackel	1575 "		

Wat nu de dieren betreft, ligt het voor de hand, dat een olifant grotere en zwaardere hersenen heeft dan een mens. In verhouding tot 't lichaamsgewicht gebracht staat de mens er veel gunstiger voor dan deze grote dikhuid. Zijn hersengewicht van 5000 gram is slechts 1/560 van zijn lichaamsgewicht; bij de mens 1/35. Prof. Rohrer vergelijkt nu ook nog de voorhoofdsholten, die bij de mens ten opzichte van alle dieren zonder meer het grootst blijken te zijn en aan de mensenschedel zijn karakteristieke vorm verlenen. Nog meerdere vergelijkingen worden gemaakt, waarbij dan steeds blijkt, dat de mens wat de hoeveelheid hersenstof betreft alle dieren relatief overtreft en ten aanzien van sommige gedeelten absoluut achter zich laat, zodat - wie zou er nog aan twifelen - de structuur der hersenen en de hoeveelheid hersenstof een voorname rol spelen in het menselijk denken. Stel echter, dat men een schedel vond, die wat structuur en inhoud betrof nog dichter bij de menselijke schedel stond dan de tot nu toe gevonden, dan had men het vraagstuk nog geen haarbreedte dichter benaderd. De berekeningen, opsommingen en indelingen der hersenen zullen ons nooit verder brengen, omdat men noch in de vorm, noch in de inhoud, noch in de structuur 't denken kan ontdekken van de hersenstof. Om te weten of men met een ontbrekende schakel te doen heeft, zal men eerst een klaar beeld moeten hebben van het menselijk en het dierlijk intellect. Dan pas kan men besluiten of er een intellect is, of men zich 'n intellect kan voorstellen, dat het midden houdt tussen het menselijk en het dierlijk vernuft. Indien men een reeks van schedels op kon stellen, die onderling zeer weinig zouden verschillen, dan zou men aan de hand dáárvan toch niet op kunnen maken, waar het menszijn begint. Niet het skelet is daarvoor bepalend, noch de schedel, noch zijn inhoud. Men moet weten hoe het menselijk vernuft zich verhoudt tot het dierlijke.

Wie nú de werken van de mens vergelijkt met die van het dier, die moet wel denken dat een enorme afstand hen scheidt. Wie de prestaties van de mens in het vroege verleden beschouwt, die moet wel denken, dat die afstand zeer klein was. Wij moeten de vraag, die allicht opkomt, of de hersenen zich dan tot grotere en andere mogelijkheden hebben ontwikkeld, ontkenkend beantwoorden. Want er zijn voorbeelden te over van mensen, die in het stenen tijdperk leefden, doch geplaatst in de moderne maatschappij, zich wat hun prestaties betreft, zowel op geestelijk als op stoffelijk gebied, niet van de anderen onderscheidden.

Het menselijk vernuft.

Sedert de late middeleeuwen beweegt het filosofisch denken zich om dit onderwerp: het denken of het menselijk vernuft. Wanneer dat vernuft in het denken wordt betrokken spreekt men van "dialectiek". Al denkende aan allerlei, dat zich voor ons waarnemingsvermogen vertoont, blijkt al spoedig dat ons denkorgaan zelf niet buiten beschouwing kan worden gelaten. Dat spreekt! Men moet weten waartoe het denkvermogen in staat is en waar het niet toe in staat is. Wie daar geen rekening mee houdt verliest zich in onbegrijpelijkheden.

Zo kan het denken niet werkzaam zijn zonder voorwerp en deze voorwerpen komen door de zintuigen onder zijn bereik, waar zij tot begrippen worden. De filosofen die wij hierboven op het oog hadden, kunnen het moeilijk met deze uitspraak eens zijn, want zij menen, dat men begrippen uit het niets kan scheppen, dat de hersenen zonder voorwerp werkzaam kunnen zijn. Wél moet men daarbij steeds bedenken, dat de reeds verworven begrippen, die zich binnen onze schedel bevinden en die zich niet door welke microscoop ook laten ontdekken, ook als voorwerp van de menselijke hersenwerkzaamheid dienen, waaronder ook het begrip van het denken zélf.

De methode die zich alleen tot het onderzoek der hersenen bepaalt en vergeet, dat het denken een proces is van mens en wereld, van mens en omgeving en alleen maar constateert wat zij ziet, is van tevoren tot mislukking gedoemd. Nogmaals, al heeft men een prachtige reeks van schedels, dan kan men daar toch niet uit opmaken in welke schedel het denken, of liever het denkproces begint, ook al onderzoekt men ze nog zo minutiëus. Om te weten wat denken is, moet men het proces onderzoeken en dat proces vindt niet alleen in het hoofd plaats, maar ook daar buiten. Zeker, wij denken met ons hoofd en smeden met een hamer, maar evenzeer als voor het smeden een voorwerp nodig is dat gesmeed wordt, is voor het denken een voorwerp nodig dat gedacht wordt. Met de enkele hamer kan men niet smeden, met de enkele hersenen kan men niet denken. Het smeden zonder ijzer is evenals het denken zonder voorwerp een slag in de lucht.

Alle overeenkomst tussen smeden en denken houdt echter op wanneer men de voorwerpen vergelijkt die het smeden mogelijk maken, en deze die het denken mogelijk maken. Het voorwerp van smeden kan alleen een stuk metaal zijn. Het voorwerp van denken kan ALLES zijn. Maar niet alleen dat. Het denken werkt niet met de dingen zelf, het werkt met hun begrippen, welke ons hoofd niet kant en klaar voor het gebruik gereed vindt, en dus zelf moet maken. Hoe maakt het hoofd de begrippen? Wel, uit duizenderlei voorwerpen sorteert het wat de grootste overeenkomst vertoont en geeft hieraan een naam. Deze naam kan geen betrekking hebben op één speciaal ding van de soort, want 't denkvermogen werkt slechts met "soorten", met algemeenheden, met abstracties. Bijvoorbeeld "boom" noemt de soort, en wanneer wij onderverdelingen maken - eikeboom, denneboom, enz. - dan hebben wij toch steeds te doen met een algemeenheid, met een abstractie. Hoe is het nu mogelijk, dat wij met een orgaan, dat alleen maar kan abstraheren, speciale, bijzondere dingen kunnen vatten? Wel, dat is zeer eenvoudig, zoiets als het ei van Columbus.

Het denkvermogen, dat alleen met abstracties werkt, heeft natuurlijk de beschikking over de abstracties of begrippen, wier algemene betekenis en functie is te specialiseren, te verbijzonderen. Bijvoorbeeld: DIE boom, DAT huis of GINDSE heuvel, enz.

Maar het allerbelangrijkste van het menselijk denkproces hebben wij nog niet besproken, althans in dit artikel. Het menselijk brein vormt niet alleen de begrippen, maar is ook in staat ze IN HET HOOFD te verbinden. In zijn verbeelding kan het dingen en handelingen scheppen, die er niet zijn en zelfs die er niet kunnen zijn. Van een vis en een vrouw maakt het een meermin, van vleugelen en kinderen maakt het engelen en van een stok en 'n steen maakt het een hamer. Door deze laatste eigenschap onderscheidt het menselijk denken zich van het dierlijke. De hele ingewikkelde techniek onzer dagen is niets anders dan 'n accumulatie van denkdaden zoals het verbinden van de stok aan de steen. Geen dier, al was het met meerdere en betere organen toegerust dan de mens, zou deze eenvoudige denkdaad kunnen verrichten.

Zet een aap voor een sloot, te breed om over te springen, leg er een plank bij, en men zal zien, dat het niet in hem opkomt om door middel van deze plank het lekkers dat hem aan de overzij wacht te bereiken. Geef een hond een stok, die hij in het midden vast houdt, en laat hem dan gaan door een opening, die te nauw is voor de stok, hij zal er niet aan denken de stok aan één eind vast te pakken. Dat kan alleen, wanneer het doel en de veranderde situatie eerst in het hoofd worden gezien, eerst in het hoofd worden opgebouwd.

Bij het zoeken naar de "missing link" gaat het natuurlijk niet om de schedel, maar om het denkvermogen, om de mens. Uit de opeenvolging der schedels denkt men te kunnen bewijzen, dat de mens zich uit het dier heeft ontwikkeld. Maar deze schedels zeggen ons niets van het denken. De hiaten die nog in de schedelklassifikatie bestaan zou men in de gedachten gemakkelijk op kunnen vullen. Niet echter wanneer men het denkvermogen op het oog heeft. Men kan zich geen "missing link" tussen het menselijk en het dierlijk denkvermogen VOORSTELLEN. Het denken kan men niet klassificeren. Tussen het menselijk en het dierlijk denken is geen klasse mogelijk.

Wij vonden deze conclusie door het menselijk handelen te vergelijken met het dierlijke. De mens is een werktuigmakend dier. Maar de mens is ook een sprekend dier. De vraag die wij nu hier willen stellen is: "Welke eigenschap van het menselijk denkvermogen is verantwoordelijk voor het spreken, voor de taal?" En er is spreektaal en schrijftaal! In het algemeen wordt aangenomen, dat de spreektaal ouder is dan de schrijftaal. Dit staat echter nog te bezien. In één of ander boek laat de schrijver twee mensen elkaar ontmoeten, een wilde en een "beschaafde". De wilde tracht de blanke iets duidelijk te maken. Maar zij verstaan elkanders taal niet. Hij wil hem duidelijk maken, dat het moeras waarvoor zij zich bevinden vol slangen zit. Als hij met zijn mond niet slaagt, tekent hij een slang in het zand, probeert zelf de slang na te bootsen, bijt in zijn arm en valt "dood" neer. Dat was dus geen spreektaal, dat was - principiëel gesproken - schrijftaal. Deze schrijftaal zou men zich vroeger kunnen denken dan de spreektaal. Maar noch voor de ene, noch voor de andere opvatting is voldoende grond aanwezig. Het lijkt er meer op dat spreektaal en schrijftaal zich naast elkaar hebben ontwikkeld, of naast elkaar zijn ontstaan.

Wat de schrijftaal betreft is het vooral de primitieve vorm, die duidelijk laat zien, dat het is: de weergave van een stuk werkelijkheid door middel van abstracties van deze werkelijkheid. Men geeft niet de werkelijkheid zélf weer, dat gaat nu eenmaal niet. Men bedient zich van het algemene of de abstractie der dingen en legt dat in een tekening vast, zo onge-

veer als kinderen een boom of een huis tekenen. Dit huis bevindt zich in onze voorraadschuur van begrippen: de hersenen, waarin wij vrijelijk kunnen tasten.

De ontwikkeling van het klankschrift uit het beeldschrift kan men zich als volgt denken: Er is in de taal bijna geen woord, dat slechts één betekenis heeft, b.v. boom, bus, bank, enz. Boom kan zijn: een hefboom, een gesprek, een middel om vaartuigen voort te bewegen, een gezwel in de buik, een grote man, enz. In beeldschrift zijn hier zes verschillende tekeningen voor nodig, in het klankschrift slechts één woord. De plaats en de betekenis in de zin maakt doorgaans uit met wat voor boom men heeft te maken.

Het woord "bank" toont heel duidelijk de overgang van beeldschrift in klankschrift. Oorspronkelijk was het imposante bankgebouw een werkelijke bank, waarop de Romeinse geldwisselaars hun bedrijf uitoefenden. Daarnaast had men natuurlijk de rustbank, de zandbank, de mistbank, enz. De rustbank kon natuurlijk door een paar eenvoudige lijntjes weergegeven worden. Ook de wisselbank. Maar deze laatste bank is een gebouw geworden en het teken of de tekening is gebleven. Maar deze tekening werpt niet langer het beeld van de primitieve wisselbank op, omdat ze niet meer bestaat. In haar plaats zijn gekomen de enorme gebouwen van het kapitalistische stelsel. Het primitieve teken is gebleven, maar het heeft nu niet meer een visuele betekenis, want die klopt niet meer. Wat dan nog blijft is de klank. Het teken vertegenwoordigt een klank. Het is klankschrift geworden.

De conclusie die volgt uit bovenstaande beschouwing is, dat de eigenschap van de menselijke hersenen, die het mogelijk maakt werktuigen te maken, dezelfde is als die het hen mogelijk maakt te spreken. Ook bij het spreken wordt alles eerst in het hoofd gevormd.

Het verschil tussen mens en dier is in oorsprong zeer klein. Wanneer men bedenkt, dat een aap geen aap meer zou zijn, wanneer hij met de wijsvinger iets aan zou wijzen, dan staat men verwonderd, dat dit geringe verschil in prestatie geleid heeft tot de enorme afstand momenteel tussen mens en dier. Het dierlijk verstand kan wel abstraheren. Het kan herkennen, het heeft een passief herinneringsvermogen. Wanneer het herkent, ontstaat er verbinding tussen het waargenomen voorwerp en het beeld in de hersenen. Maar daar blijft het bij. Het kan ook een situatie overzien en van de mogelijkheden gebruik maken, maar aan de situatie iets veranderen, onmogelijk.

De kapitalistische wereld zal deze conclusies en stellingen moeilijk kunnen aanvaarden. De stelling, dat alle begrippen ontleend zijn aan de werkelijkheid en daarop herleid kunnen worden en wanneer dat niet mogelijk blijkt zonder betekenis zijn, ruimt op met alle mystieke dwingelandij.

Het hierboven aangehaalde werk van prof. Rohrer "Die Arbeitsweise des Gehirns" belooft veel, maar probeert uit de anatomie der hersenen het denken te kunnen verklaren. Net iets voor een prof. Een ander werk, door ons geconsulteerd, is van de Deense professor Jespersen. Hij geeft wat hij belooft, n.l. filosofie. "Filosofie der grammatica" luidt de titel. Er is in dat boek veel wetenswaardigs te vinden, maar hij lijdt schipbreuk op het begrip abstract. Hij denkt, dat er begrippen zijn, die een zekere graad van abstractheid hebben. Dat concretiserende woorden (begrippen) óók abstract zijn ontgaat hem "ganz und gar".

=====
=====